

УДК: 37.014.5

Цісюань Вей,

аспірантка кафедри управління освітніми закладами та державної служби,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
буль. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

СТРУКТУРА ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті акцентовано увагу на поняттях «експертно-аналітична діяльність», «експертно-аналітична діяльність менеджерів освіти», «підготовленість», «підготовленість майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах».

Обґрунтовано підготовленість майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності як результат підготовки майбутніх менеджерів освіти, який виражається в умінні застосовувати різні методи аналізу проблемних ситуацій за напрямками діяльності навчального закладу та готувати експертні висновки, прогнозувати процеси, розроблювати перспективні програми розвитку.

Виявлено три взаємопов'язаних компоненти: змістово-функційний, інструментально-процесуальний, особистісно-рефлексивний. Мірилами підготовленості майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності визначено і схарактеризовано такі критерії: обізнаність, навченість, автономність і відповідальність.

Ключові слова: експертно-аналітична діяльність, менеджери освіти, підготовленість, компоненти, критерії, показники.

Експертно-аналітична діяльність є динамічним процесом, який інтенсивно розвивається і модифікується. Модернізація системи управління освітою зумовила формування нової культури оцінки в освітньому просторі України. Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки об'єктивне оцінювання діяльності навчального закладу є запорукою його подальшого розвитку, характерною особливістю якого є інтеграція освітньої експертизи з різними технологіями оцінювання, розвиток методів комплексної оцінки освітніх процесів та зростання вагомості самооцінок шкіл. Експертно-аналітична діяльність загальноосвітнього навчального закладу була і залишається складною процедурою і перспективним шляхом удосконалення його діяльності, оскільки ефективне управління установою неможливе без використання професійних експертних заключень та рекомендацій.

В останні десятиріччя об'єктом наукових інтересів все частіше стають різні аспекти експертно-аналітичної діяльності, а саме: В. Бондар, В. Данн, О. Касьянова, Т. Новікової, В. Новосад, І. Петренко, Р. Селіверстов та ін.

Мета статті: виявити компоненти, критерії та показники підготовленості майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності у загальноосвітніх закладах.

Завдання дослідження:

- уточнити сутність понять «експертно-аналітична діяльність», «експертно-аналітична діяльність менеджерів освіти», «підготовленість», «підготовленість майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності у загальноосвітніх закладах»;
- схарактеризувати компоненти, критерії та показники підготовленості майбутніх

менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності у загальноосвітніх закладах.

Методи дослідження: *теоретичні*: аналіз, порівняння й узагальнення психологічної, педагогічної, управлінської, науково-методичної літератури з проблем підготовленості майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах.

Ґрунтовний аналіз літератури дає можливість констатувати, що як наукове поняття термін «експертно-аналітична діяльність» у теоретичному аспекті не цілком інтегровані, оскільки за змістом вони близькі і корелюють, водночас погоджуємось з науковою позицією І. Петренко про доцільність провадження в аналітичну діяльність експертного складника [6, с. 46]. Науковець констатує, що в сучасній науці майже не застосовується поняття експертно-аналітичної діяльності, описаною й визначеною в сучасному науковому дискурсі є лише аналітична діяльність. Слід звернути увагу, що І. Петренко експертно-аналітичну діяльність розглядає: по-перше, як систему методів, прийомів і технік, спрямованих на отримання достовірного, точного та повного уявлення про суть тих чи тих державно-політичних явищ і процесів, що здійснюються фахівцем, який володіє спеціальними знаннями у сфері політики, з метою сприяти посадовим особам чи державним інститутам у прийнятті компетентного державно-політичного рішення або з метою оцінки проблемного рішення з надання рекомендацій щодо покращення його наслідків; по-друге, як професійну діяльність спеціалістів, які забезпечують посадову особу чи державний орган інтелектуальною підтримкою в прийнятті ними адекватних державно-політичних рішень, а також здійснюють оцінку прийнятих рішень; по-третє, як творче конструювання сценаріїв розвитку множинно-детермінованих процесів і подій, свого роду діяльність з

виробництва прогнозів, котра включає в себе не лише точну оцінку впливу тих чи тих чинників і їх можливих взаємодій між собою, але і розуміння того, які взагалі чинники вимагають урахування [6, с. 47; 7].

Експертно-аналітична діяльність може здійснюватися в різних формах, вчені виокремлюють дві найпоширеніші – інформування (передбачає пошук і надання необхідної та невідстачаючої інформації суб'єкту, який приймає рішення) і рекомендування (передбачає відповідь спеціаліста на запит і надання необхідної інформації, отриманої шляхом здійснення логічних операцій з інформацією з різних джерел, для того щоб суб'єкт прийняв обґрунтоване та правильне рішення) [7].

Вчені (В. Новосад, Р. Селіверстов) визначають основні методологічні принципи експертно-аналітичної діяльності: цілеспрямованість розробки варіантів експертного оцінювання; відповідність розроблених методик потребам практики; адаптація розроблених методик до об'єкта, мети та завдань експертизи; системність аналізу проблем, поєднання системного та діяльнісного підходів; врахування альтернативності аналітичних суджень і позицій експертів; забезпечення незалежності суджень експертів; зіставлення результатів експертного оцінювання з результатами, отриманими класичними засобами вимірювань, моделювання та прогнозування; неможливість заміни роботи експертів-аналітиків комп'ютеризованими експертними системами; забезпечення зворотного зв'язку в послідовності етапів експертизи [4, с. 23].

Експертно-аналітична діяльність складається з таких етапів: 1) розробка програми проведення аналізу, що передбачає досягнення визначеності проблеми, об'єкта, предмета, цілей, завдань, гіпотез й інструментарію аналізу; 2) формування, пошук або укомплектування дослідницького колективу, підготовка його для аналітичної роботи; 3) розробка дослідницьким колективом концепції явища, яке аналізується, що дозволяє пояснити саме явище й можливі його зміни; 4) побудова системи показників і критеріїв, що відображають сутність проблеми, істотні властивості досліджуваного об'єкта (при цьому важливо, щоб показники і критерії їхньої оцінки були сформульовані чітко й однозначно); 5) збирання, систематизація, обробка інформації відповідно до показників і критеріїв аналізу (при цьому застосовуються всілякі методи одержання інформації – від статистики до опитувань); 6) власне аналіз інформації, спрямований на перевірку сформульованих у програмі гіпотез, виявлення причин і закономірностей розвитку об'єкта; 7) вироблення практичних рекомендацій для органів управління за результатами вирішення проблеми; 8) складання аналітичних документів за результатами аналізу: звіту, аналітичних записок, прес-релізів та ін. [9].

Методологія експертно-аналітичної діяльності охоплює п'ять загальних процедур: 1) визначення та структурування проблеми – надає інформацію про умови, що породжують політичну проблему;

2) прогнозування – надає інформацію про майбутні наслідки дій згідно з альтернативами політики; 3) рекомендації – надає інформацію про відносну цінність або ціну цих майбутніх наслідків у процесі розв'язання або послаблення гостроти проблеми; 4) моніторинг – надає інформацію про сучасні та минулі наслідки діяльності відповідно до альтернатив політики; 5) оцінювання – надає інформацію про цінність або ціну цих наслідків у процесі розв'язання або послаблення гостроти проблеми [7].

Отже, експертно-аналітичну діяльність розглядаємо як процес підготовки висновків щодо проблеми, що розглядається, застосовуючи різні методи аналізу.

Експертно-аналітичну діяльність менеджерів освіти тлумачимо як комплекс аналітичних дій, спрямованих на підготовку експертного висновку з проблемної ситуації у галузі освіти. Під комплексом аналітичних дій розуміємо застосування методів, процедур та інструментарію.

Результатом підготовки майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності вважаємо їхню підготовленість. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови «підготовленість» трактується як запас знань, навичок, досвід, набутий у процесі навчання, практичної діяльності; стан, готовий для якої-небудь діяльності, здатний до неї (підготовлений) [2, с. 767].

У межах дослідження враховувано результати багатьох учених (В. Бодров, М. Дьяченко, Л. Кандибович, А. Кузьмінський, О. Чусова та ін.), які підготовленість тлумачать як: стійку характеристику особистості в діяльності, цілісний комплекс, що включає мотиваційні, інтелектуальні, емоційні та інші змінні, адекватні вимогам змісту й умов діяльності; істотну передумову цілеспрямованості та ефективності діяльності; процес професійного формування особистості [3; 5; 10]. В. Бодров розрізняє загальну і професійну підготовленість як попередні (для опанування професії) та кваліфікаційні (з урахуванням рівня професіоналізації) знання, навички й уміння, необхідні для виконання різних трудових завдань [1, с. 17].

Ми погоджуємось з науковою позицією О. Чусової, що високий рівень сформованості підготовленості допомагає виконувати свої професійні обов'язки, обґрунтовано застосовувати знання, використовувати досвід, перебудовувати професійні дії у відповідності з життєвими ситуаціями. Її можливо трактувати і як результат, і як мету професійної вузівської підготовки, як існуючу передумову цілеспрямованої діяльності студентів та її ефективності, як наявність певних здібностей у студентів або якостей особистості майбутніх спеціалістів. При успішному процесі підготовки до майбутньої діяльності та виконанні конкретної діяльності у життєвому просторі, підготовленість може трансформуватися в прикінцевий результат усього попереднього професійного розвитку людини (готовність до будь-

якого напрямку роботи). Вчена наголошує, що поняття «готовність» і «підготовленість» взаємопов'язані, однак являють собою характеристику одного і того самого явища (підготовки до професійної діяльності) з різних поглядів [10, с. 199].

Отже, підготовленість майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності розуміємо як результат підготовки, який виражається в умінні застосовувати різні методи аналізу проблемних ситуацій за напрямками діяльності навчального закладу та готувати експертні висновки, прогнозувати процеси, розроблювати перспективні програми розвитку.

В останні часи було проведено низку фундаментальних досліджень у зазначеному ракурсі, водночас відсутність наукових наробок із проблеми формування підготовленості майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності у ЗНЗ вимагали розробки відповідного критеріального апарату, враховуючи Національну рамку кваліфікацій [8].

У підготовленості майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності у ЗНЗ вважаємо доцільним визначити три взаємопов'язаних компоненти:

змістово-функційний, інструментально-процесуальний, особистісно-рефлексивний. Мірилами підготовленості майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності виступають саме критерії: обізнаність, навченість, автономність і відповідальність.

Підготовленість майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності за змістово-функційним компонентом визначався через критерій «обізнаність». Відповідно до Національної рамки кваліфікації «знання» – осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні) [8]. Критерій «обізнаність» визначався за такими показниками: знання теоретичних основ експертно-аналітичної діяльності та форм її організації у загальноосвітньому навчальному закладі; знання методів та процедур здійснення аналізу; знання алгоритму підготовки експертного висновку.

Підготовленість майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності за інструментально-процесуальним компонентом визначався через критерій «навченість». Критерій «навченість» передбачав уміння застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем експертно-аналітичної діяльності [8].

Критерій «навченість» визначався за такими показниками: вміння ідентифікувати проблемні ситуації у загальноосвітньому навчальному закладі; вміння планувати експертне оцінювання відповідно до напрямів діяльності загальноосвітнього навчального закладу; уміння застосовувати методи аналізу та валідні методики оцінювання відповідно до напрямів діяльності загальноосвітнього

навчального закладу; уміння оформлювати експертні висновки (аналітичний звіт, довідка тощо) та формулювати рекомендації щодо прогнозування процесів та розвитку перспективних програм.

Підготовленість майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності за особистісно-рефлексивним компонентом визначався через критерій «автономність і відповідальність» – здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності [8].

Критерій «автономність і відповідальність» визначався за такими показниками: наявність позитивної мотивації на здійснення експертно-аналітичної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі; усвідомленість значущості експертно-аналітичної діяльності у загальноосвітньому навчальному закладі; усвідомлення необхідності прийняття управлінських рішень, застосовуючи результати експертного оцінювання; уміння оприлюднювати результати експертного оцінювання суб'єктам освітнього процесу та забезпечити зворотній зв'язок відповідно до норм педагогічної етики і культури; уміння критично оцінювати проблемні ситуації під час експертизи, прогнозуючи ймовірні наслідки.

Отже, підготовленість майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності являє собою результат підготовки майбутніх менеджерів освіти, який виражається в умінні застосовувати різні методи аналізу проблемних ситуацій за напрямками діяльності навчального закладу та готувати експертні висновки, прогнозувати процеси, розроблювати перспективні програми розвитку.

Підготовленість майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності зумовлена інтеграцією змістово-функційного, інструментально-процесуального, особистісно-рефлексивного компонентів. Поділ зазначених компонентів має умовний характер, оскільки як сутнісні характеристики компонента, так і показники самого компонента взаємозв'язані.

Визначені критерії: обізнаність, навченість, автономність і відповідальність – виступають мірилами підготовленості майбутніх менеджерів освіти до експертно-аналітичної діяльності. Означені критерії тісно взаємозв'язані, оскільки для того, щоб здійснювати експертно-аналітичну діяльність, майбутній менеджер освіти повинен не тільки володіти певними знаннями з експертної аналітики, але й застосовувати їх усвідомлено; не тільки мати засновані на цих знаннях практичні вміння, але й бути здатним адаптувати їх до проблемних ситуацій у загальноосвітньому навчальному закладі; не тільки володіти необхідними для виконання професійно важливими якостями, але й самостійно розв'язувати проблемні ситуації, готувати висновки, прогнозувати процеси, розроблювати перспективні програми розвитку та відповідати за результати експертно-аналітичної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности : учеб. пособие / В. А. Бодров. – М. : ПЕР СЭ, 2001. – 511 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
3. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – М., 1976. – 176 с.
4. Методологія експертного оцінювання: конспект лекцій / уклад. В. П. Новосад, Р. Г. Селіверстов. – К. : НАДУ, 2008. – 48 с.
5. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
6. Петренко І. І. Теоретико-прикладні аспекти експертно-аналітичної діяльності [Електронний ресурс] / І. І. Петренко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Серія: Філософія. Політологія). – 102. – 2011. – С. 45-48. – Режим доступу : papers.univ.kiev.ua/.../petrenko-i-theoretical-and-applied-as
7. Петренко І. І. Типи, функції, інструментарій та принципи експертно-аналітичної діяльності [Електронний ресурс] / І. І. Петренко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Серія: Філософія. Політологія). – 109. – 2012. – С. 61-66. – Режим доступу : https://elibrary.ru/full_text.asp?id=19141490
8. Постанова Кабінету Міністрів від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» Електронний доступ : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
9. Сурмін Ю. П. Аналітика державного управління: сутність і тенденції розвитку / Ю. П. Сурмін // Державне управління: теорія та практика. – 2007. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-1/txts/06sydpdv.htm>].
10. Чусова О. М. Діагностика підготовленості майбутніх соціальних педагогів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки / О. М. Чусова // Наука і освіта. – 2014. – № 3. – С. 199-204

Цисюань Вей,

*аспірантка кафедри управління навчальними закладами та державною службою,
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный,
педагогический университет имени К.Д. Ушинского»,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одеса, Украина*

СТРУКТУРА ПОДГОТОВЛЕННОСТИ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ ОБРАЗОВАНИЯ К ЭКСПЕРТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

В статье акцентировано внимание на понятиях «экспертно-аналитическая деятельность», «экспертно-аналитическая деятельность менеджеров образования», «подготовленность», «подготовленность будущих менеджеров образования к экспертно-аналитической деятельности в общеобразовательных учебных заведениях».

Доказано, что экспертно-аналитическая деятельность является процессом подготовки заключений по рассматриваемой проблеме, применяя различные методы анализа. Экспертно-аналитическую деятельность менеджеров образования определяем как комплекс аналитических действий, направленных на подготовку экспертного заключения по проблемной ситуации в сфере образования. Под комплексом аналитических действий понимаем применение методов, процедур и инструментария.

Обосновано подготовленность будущих менеджеров образования к экспертно-аналитической деятельности как результат подготовки будущих менеджеров образования, который выражается в умении применять различные методы анализа для проблемных ситуаций по направлениям деятельности учебного заведения и готовить экспертные заключения, прогнозировать процессы, разрабатывать перспективные программы развития.

Выявлено три взаимосвязанных компонента: содержательно-функциональный, инструментально-процессуальный, личностно-рефлексивный. Мерилом подготовленности будущих менеджеров образования к экспертно-аналитической деятельности определены следующие критерии: осведомленность, обучаемость, автономность и ответственность с соответствующими показателями (знание теоретических основ экспертно-аналитической деятельности и форм ее организации в общеобразовательном учебном заведении; знание методов и процедур проведения анализа; знание алгоритма подготовки экспертного заключения; умение идентифицировать проблемные ситуации в общеобразовательном учебном заведении; умение планировать экспертную оценку в соответствии с направлениями деятельности общеобразовательного учебного заведения; умение применять методы анализа и валидные методики оценки в соответствии с направлениями деятельности общеобразовательного учебного заведения; умение оформлять экспертные выводы и формулировать рекомендации по прогнозированию процессов и развития перспективных программ; наличие положительной мотивации осуществлять экспертно-аналитическую деятельность в общеобразовательном учебном заведении; осознанность значимости экспертно-аналитической деятельности в общеобразовательном учебном заведении; осознание необходимости принятия управленческих решений, применяя результаты экспертной оценки; умение обнародовать результаты экспертной оценки субъектам образовательного процесса и обеспечить обратную связь

в соответствии с нормами педагогической этики и культуры; умение критически оценивать проблемные ситуации во время экспертизы, прогнозируя возможные последствия).

Указанные критерии тесно взаимосвязаны, поскольку для того, чтобы осуществлять экспертно-аналитическую деятельность, будущий менеджер образования должен не только обладать определенными знаниями экспертной аналитики, но и применять их осознанно; не только иметь основанные на этих знаниях практические умения, но и быть способным адаптировать их к проблемным ситуациям в общеобразовательном учебном заведении; не только обладать необходимыми для выполнения профессионально важными качествами, но и самостоятельно решать проблемные ситуации, готовить заключения, прогнозировать процессы, разрабатывать перспективные программы развития и отвечать за результаты экспертно-аналитической деятельности.

Установлено, что разделение указанных компонентов носит условный характер, поскольку как содержательные характеристики компонента, так и показатели самого компонента взаимосвязаны.

Ключевые слова: экспертно-аналитическая деятельность, менеджеры образования, подготовленность, компоненты, критерии, показатели.

Qixuan Wei,

Postgraduate Student at the Faculty of Management of Educational Institutions and Public Service,

*State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,
26 Staroportofrankivska Str., Odessa, Ukraine*

STRUCTURE OF THE FUTURE EDUCATION MANAGERS' PREPAREDNESS FOR AN EXPERT-ANALYTICAL ACTIVITY IN INSTITUTIONS OF GENERAL EDUCATION

The article deals with the concepts of «expert and analytical activity», «expert and analytical activity of education managers», «preparedness», «preparedness of future education managers for expert and analytical activities in institutions of general education».

It is proved that an expert-analytical activity is a process of making conclusions on the problem under consideration, applying various methods of analysis. The expert-analytical activity of education managers is defined as a set of analytical actions aimed at preparing an expert opinion on a problem-provoking situation in the sphere of education. Under the complex of analytical actions, we mean the application of methods, procedures and tools.

The preparedness of the future education managers for the expert-analytical activity is substantiated as a result of the future education managers' training which is expressed in their abilities to apply various analysis methods for problem-provoking situations in the areas of the educational institution's activities and to prepare expert opinions, to predict processes and to develop long-term development programs.

Three interrelated components were revealed: content- and function-centred, instrumental-procedural, personality- and reflection-centred. These criteria were determined as the measure of the future education managers' preparedness for the expert-analytical activity: awareness, learning, autonomy and responsibility with the relevant indicators (knowledge of the theoretical foundations of the expert-analytical activity as well as the forms of its organization in an institution of general education; knowledge of methods and procedures for conducting the analysis; knowledge of the algorithm of making an expert conclusion; the ability to identify problem-provoking situations in an institution of general education; the ability to plan an expert evaluation (peer review) in accordance with the activities typical of an institution of general education; the ability to apply methods of analysis and validation assessment methods in accordance with the activity directions of an institution of general education; the ability to draw expert conclusions and formulate recommendations for predicting processes and developing prospective programs; the presence of positive motivation to carry out the expert-analytical activity in an institution of general education; awareness of the importance of the expert-analytical activity in an institution of general education; awareness of the need to make managerial decisions, applying the results of peer review; the ability to disclose the results of peer review to the subjects of the educational process and provide feedback in accordance with the norms of pedagogical ethics and culture; the ability to critically evaluate problematic situations during expertise, predicting possible consequences).

The designated criteria are closely interrelated, since in order to carry out expert and analytical activities, the future manager of education should not only possess certain knowledge of expert analytics, but also apply them consciously; not only have practical skills based on this knowledge, but also be able to adapt them to problematic situations in an institution of general education; not only have the skills necessary to perform professionally important tasks, but also independently solve problematic situations, make conclusions, predict processes, develop long-term development programs and be responsible for the results of the expert-analytical activity.

It was established that the classification of these components is conventional, since both the content characteristics of the component and the parameters of the component itself are interrelated.

Key words: expert-analytical activity, education managers, preparedness, components, criteria, indicators.

Подано до редакції: 1.01.2017 р.

Рекомендовано до друку: 10.01.2017 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Богуш